

است و مذهب اخلاق و مربی يك ملت و اسان ملت محسوب میشود هیچ سزاوار نیست که روزنامه و جرائد که در تمام دنیا صفاتیرا که عرض کردم دارا هستند اولین طریقه خراب کردن اخلاق يك ملت را مملکت خود قرار بدهند باید ملاحظه کنیم به بینیم امروز مادر این مملکت يك مدیر روزنامه که مطوع ملت عالم است اولاً آیا يك چنین مدیری داریم یا خیر که فقط روزنامه اش موجب ترقی ملت باشد و بر مردم طریق وطن پرستی رایاد بدهند ما مردم را بآن حسابات وطن خواهانه نزدیک کند گذشته از اینها میخواهم بدانم که آقایان مدیران اجازه دارند که ملی الاتصال لواجی و مقالاتی بنویسند که بین افراد ملت را بهم بزنند و اسباب هزار نفاق و شقاق شود و بلکه بین مردم برادری را باهم بهم زند و باهم دشمن کند آیا این طور صحیح است و مقتضی مملکت ما است یا خیر در صورتیکه این روزنامه جهت می رود به اقاصی بلاد مملکت ما در صورتیکه در ملک ما میدانید چه قدر ایالات وحشی هست که وقتی این روزنامه را دیدند تصور میکنند دولت در اینجا که مرکز است و تمام قوای خود را موجود دارد نمیتواند جلو گیری کند از يك روزنامه آنوقت این چه اثر خواهد کرد معلوم است به بینید با این ترتیب امنیت در این مملکت باقی و مستقر می ماند یا خیر بنده عرض میکنم نسبت به يك وزیر تا روی مسند وزارت نشسته و او خائن باشد بیاید این طور اطاله لسان کند چه جای اینکه وزیر طرف اطمینان باشد بعلاوه تمام اینها عرضی می کنم مقتضیات امروزه مملکت را باید خیلی منظور داشت و بالاخره عرض میکنم ما باید حکومت داشته باشیم یا خیر حکومت ما باید قدرت داشته باشد یا خیر با این ترتیب آیا قدرتی برای حکومت شما می ماند یا خیر عرض می کنم واقعاً با این وزراء طرف اطمینان شما هستند یا نیستند در صورتیکه طرف اطمینان شما هستند که قبیح تر از این نیست چیزی که يك روزنامه این طور اطاله لسان کند نسبت به وزیر که طرف اطمینان مجلس شورای ملی است و اگر طرف اطمینان شما نیستند شما اول خائن هستید که ورقه آبی روی میزتان نمیگذارید و آنها را مفصل نمیکنید.

رئیس - سی نفر اجازه خواسته اند و فایده ندارد در این خصوص صحبت شود بجهت اینکه خودمان میگوئیم و خودمان جواب میدهم حالا اینها را که در اینجا ختم میکنیم میماند روز شنبه با حضور وزراء مذاکره میشود.

معاذ السلطنه - در مسئله اینکه خلاف قانون اساسی شده است هیچ جای شك و شبهه نیست بجهت اینکه حکمی بر خلاف قانون اساسی شده است بنده هم نمیخواستم امروز در این باب حرفی زده باشم بجهت اینکه وزراء حضور ندارند لکن بعضی مذاکرات شد که باید جواب اینرا مردم بدانند که چند روز قبل يك حکمی نوشتند و عدلیه را توقیف کردند جلو گیری شد حالا میخواهند جلو اطلاق را بگیرند که صد از مردم در نیاید و هر چه میخواهند بکنند و ممکن است فردا کار دیگر بخواهند بکنند بدیهی است تمام و کلاً اولین وظیفه خودشان که حفظ قانون اساسی است با کمال

سختی قیام و اقدام دارند ولی اینجا گفته نشود که وزرا با اعتماد بعضی از و کلاً این اقدامات را میکنند میخواستم عرض کنم هیچک از و کلاً با وزراء قوم و خویشی و برادری ندارند خصوصیت و دوستی هم ندارند البته در موقعیکه افعال آنها را مطابق اصول مشروطیت و سبب آبادی مملکت و رفع احتیاجات ملت به بینند با آنها مساعدت میکنند و در صورتیکه خلاف یکی از قوانین از آنها صادر شود هیچگونه همراهی نخواهند کرد و من بعد اینطور کلمات در مجلس خوبست گفته نشود و تکرار نشود.

رئیس - موضوع مذاکرات روز شنبه بقیه محاسبات عمومی راپورت کمیسیون بودجه راجع به تعمیر کشتیهای خلیج فارس راپورت کمیسیون استقراض داخلی (مجلس دوساعت و نیم از شب گذشته ختم شد)

جلسه ۹۸

صورت مشروح روز شنبه ۱۸ شهریور

جمادی الاولی

دوساعت و نیم قبل از غروب آفتاب مجلس در تحت ریاست آقای مختارالدوله نایب رئیس تشکیل گردید.

صورت مجلس روز پنجشنبه را آقای معاضد الملک قرائت نمود.

نایب رئیس - ملاحظه در صورت مجلس هست؟ اظهاری نشد و صورت مجلس را نایب رئیس امضاء نمود.

نایب رئیس - آقای حاجی فاتح الملک سئوالی از معاون وزارت جنگ کرده بودند که اما صحیح است دولت اجازه داده است مقداری اسلحه وارد کنند یا نه خوبست سئوال خود را بفرمائید.

حاجی فاتح الملک - شنیده می شود مقداری اسلحه و تفنگ از بندر عباس وارد خاک ایران می شود می خواستم سئوال کنم که از برای دولت وارد می کنند یا برای دیگری و اگر چنانچه برای دیگری است کی اجازه داده و مقدار او چقدر است و بکجا خواهد رفت و بکدام نقطه وارد خواهد شد و برای چه این اجازه داده شده است و مقدار تفنگ و فشنگ چقدر است.

قوام السلطنه معاون وزارت جنگ

اگر این سئوالی که کرده اند راجع به يك اطلاع جدیدی است این است که اواخر ربیع الثانی راپورتی از وزارت داخله بوزارت جنگ رسیده بود راجع به اینکه تجار بندر عباس مقداری تفنگ و فشنگ خریدند و در مسقط توقیف شده و بوزارت داخله اطلاع داده بودند که اگر دولت بخواهد آنها را خریداری نماید آنها حاضرند که کمتر از قیمت کارخانه بفرشند این بود که وزارت جنگ آنها را مجلس پیشنهاد کرده و مجلس آن تقاضای تجار را رد کرد و بعد وزارت جنگ بوزارت داخله نوشت که آن اسلحه را رد کنند و اگر راجع با اسلحه ایست که در کرمان است چند ماه قبل از این ایالت کرمان شکایت می کرد از نداشتن تفنگ و فشنگ و در آن زمانی که بنده در وزارت داخله بودم بوزارت جنگ نوشته شد که بفرستند وزارت جنگ بواسطه بعد مسافت و بواسطه اینکه نخواستند از ذخیره طهران تفنگ فرستاده شود و خواستند از خارجه خریداری کنند

این بود که این قرار هم بیک قدری طول کشید بعد چون در بودجه وزارت داخله سالی دوازده هزار تومان حق الایاله برای قوام الملک تعیین شده بود خودش اظهار کرد که چون اسلحه لازم است و من مجبور هستم بایک استعداد کاملی حرکت زایم اگر می دانید که باین زودی ها نمی شود اسلحه از رکاب حمل شود اجازه بدهید که از حق الحکومه خود اسلحه خریدم وارد نمایم وزارت داخله گفته بود که ضروری ندارد که يك چنین اجازه داده شود که از حق الحکومه خود قوام الملک این اسلحه را خریداری کرده و بعد از ورود بذخیره کرمان تسلیم نموده قبض ذخیره را بفرستند که جمع ذخیره کرمان بشود این اطلاعی بود که بنده داشتم دیگر نمی دانم که بعد از این قوام الملک آن اسلحه را خریداری کرده است یا نکرده است.

حاجی فاتح الملک - از قراریکه میفرمایند

دو فقره است و بنده یک فقره را در نظر داشتم پس خوب است از وزارت جنگ تحقیق شود که آن اسلحه را که بنده عرض کردم کی وارد کرده و چقدر وارد شده است و آن قدری را هم که قوام الملک خریداری کرده است چقدر است و جلو گیری کنند که اسلحه اگر وارد شده بقطعه دیگری حمل نشود چنانچه سابق بطور قاچاق میاورند امروز نشود و مخصوصاً تمنی میشود از وزارت جنگ که توجهات خود را مبذول بدارند تا ما بدانیم چقدر اسلحه از کجا وارد شده و برای چه وارد می شود.

معاون وزارت جنگ - اسلحه که تجار ایرانی که در مسقط وارد کرده اند عرض کردم که وزارت داخله اجازه نداده جواب سلب گفت و اسلحه کرمان را هم گمان می کنم که هنوز خریداری نکرده اند برای اینکه يك تلگرافی اخیراً از ایالت کرمان رسیده است و آن ترتیبی را که فرمودید که اجازه داده شود از بندر عباس وارد شود چون بیک قدری طول میکشد گمان نمیکنم که باین مقصود نائل شویم.

نایب رئیس - آقای بهجت سئوالی از معاون وزارت جنگ داشتید در خصوص استعداد عربستان بفرمائید.

آقای شیخ محمد علی بهجت - ده ماه تمام است که حکومت عربستان بدون هیچ استعدادی وارد شده اهالی عربستان نظر باینکه اطاعت حکومت را از فرایض شرعیه مودانستند همه جور همراهی و مساعدت را با حکومت کردند حتی اینکه طایفه (سکوند) که یکی از طوایف بزرگ عربستان است و بقریب سیصد چهارصد نفر دزفولی حاضر شدند برای جنگ لکن معلوم است که نمیتوانند این عده از همه انتظام آنجا برآیند برای اینکه سرحد عربستان همیشه يك سرحد معظمی بوده و قشون زیادی داشته است همیشه سه فوج چهار فوج با لوازم آنها استعداد در آنجا بوده و از وقتی که مخبر الملک به آنجا آمده است تقریباً بیست روز تمام است که از جهة نبودن استعداد جنگ سختی شده است و تلگرافهای آن حاضر است اگر اجازه بفرمائید بخواهم.

نایب رئیس - این سئوال است استیضاح که نیست شما فقط حق دارید که سئوال بفرمائید

بهبخت - بلی شوال بنده فقط راجع باین بود که این فوجی... ده ماهست برای عربستان مأمور شده برای چه حرکت نکرده اند این هم تلگرافاتی است که از آنجا رسیده است اگر اجازه میفرمایید خوانده شود.

معاون وزارت جنگ - بنده تصدیق میکنم که استمداد عربستان بایستی خیلی زودتر از این رفته باشد بهمین طور که فرمودند ده ماه قبل بنا بوده فوج همدان به عربستان برود بعد این بود که آن فوج را مأمور کرمانشاه کردند و قرار شد که یکی از افواج عراق را بفرستند بعد از اواخر کابینه فرار بود فوج جلالی برای اینکار مأمور شد و حرکت نمایند و در وقتیکه بنده داخل وزارت جنگ شدم سؤال کردم چه فوجی مأمور عربستان شده است جوابی که به بنده دادند این بود که گفتند فوج جلالی مأمور رکاب شده و قرار شده است یکی از افواج عراق را مأمور کنند و قرار بود که تلگراف بشود حرکت نمایند ولی چون یک اندازه استمداد فوری لازم بود تلگراف شد که صدویچانه نفر از بختیارهای گرم سیری زودتر بروند و گمان میکنم که باین ترتیب انتظامات آنجا بخوبی فراهم بیاید.

بهبخت - خلاصه عرض بنده این است که سوار بختیاری نمیتواند آنجا بماند و گمان نمیکنم که با ثنونی بختیاری عربستان نظم پیدا نماید بجهت اینکه هوای آنجا خیلی گرم است و در تابستان نمیتواند در آنجا بماند تا اینکه آنجا را نظم بدهند و فقط یک عده از سوار گرمسیری هستند که آن ها هم استمداد ندارند تا اینکه بتوانند آنجا بروند.

معاون وزیر جنگ - عرض کردم این اقدامی که فعلا شده است موقتی است لکن برای آنجا قرار شده است که دو (باتالیون) که عبارت از (۸۰۰) نفر سرباز است و یک (باتری) توپخانه در آنجا برود و احکاماتش هم صادر شده میروند.

نایب رئیس - رایبورت کیسیون نظام راجع بدرجات نظامی قرائت می شود که به بنیم قابل توجه میشود یا خیر.

(رایبورت قرائت شد مشعر بر اینکه طرحی آقای معتمدالتجار مشتمل بر مقدمه [۳۹] ماده و طرحی از آقای معززالملک مشتمل بر مقدمه و (۳۴) ماده راجع بحصول درجات نظامی قرائت شد کیسیون بعد از مذاکره هر دو طرح را قابل توجه دانسته به مجلس عودت میدهد که پس از قابل توجه شدن بکیسیون نظام رجوع شود.)

نایب رئیس - گویا خاطر آقایان مسبوق است دیگر لازم است خوانده شود (عده گفتند خوانده شود) شروع قرائت مواد گردید.

رای گرفته شده ختم شود. معززالملک - بلی همین طوری که آقای مؤتمن الملک فرمودند این هر دو طرح خیلی مفصل نوشته شده است و اگر خوانده شود خیلی طول خواهد کشید و تقریباً هر دوی این دو طرح که بکیسیون مبتکرات رفته است قابل توجه شده و از طرف دیگر کیسیون نظام بواسطه بیکاری مدتی است که منعقد نشده است باینجهت بنده چون مخبر کیسیون نظام هستم تقاضا می کنم که رجوع شود بکیسیون نظام بعد از اینکه از آن کیسیون رایبورت داده شد در قابل توجه بودن آن رای گرفته شده مطرح مذاکره شود.

نایب رئیس - بدون رای گرفتن نمی شود بکیسیون رجوع کرد باید معلوم شود که مجلس این دو طرح را قابل توجه میدانند یا خیر اگر قابل توجه دانست آنوقت بکیسیون رجوع میشود حال چون خاطر آقایان مسبوق است رای میگیریم.

کسانی که رایبورت کیسیون مبتکرات راجع باین دو طرح را قابل توجه میدانند قیام نمایند. (اغلب قیام نمودند)

نایب رئیس - با اکثریت قابل توجه شد رجوع میشود بکیسیون نظام. رایبورت کیسیون استقرض راجع بقانون استقرض داخلی مشتمل بر [۱۱] ماده قرائت شد.

نایب رئیس - حال در کلیه این یکمرتبه مباحثه شده بعد داخل شورمواد می شویم [جمعی گفتند در کلیات این مذاکره شده و برای داخل شدن در شور مژاد هم رای گرفته شده فقط برای اینکه بشکل مواد قانونی نوشته شود بکیسیون رجوع شد.]

نایب رئیس - خوب لازم میدانید که داخل شور مواد شویم و در کلیات مباحثه نکنیم. [اغلب تصویب کردند که در کلیات ثانیا مذاکره نشده داخل مذاکره شوند.]

شروع بشور اول در مواد شده. وکیلالتجار - آرزوی فرار شد که با حضور وزیر مالیه در این رایبورت شور شود.

نایب رئیس - خواهند تشریف آورد. [در ماده [۱] و [۲] مذاکرات لازمه بعمل آمده و در ضمن شور در ماده [۳] راجع باین که منافع قرضی صدی هفت خواهد بود آقای کاشف پیشنهاد ذیل را نمودند.]

این بنده پیشنهاد می کنم که در ماده (۳) منافع قرضی از قرار صدی شش پراخته شود. [در قابل توجه بودن این طرح رای گرفته شده با اکثریت رد شد.]

و میرزا مرتضی قلیخان هر یک پیشنهادی نمودند پیشنهاد آقای شیخعلی شیرازی. این بنده پیشنهاد می کنم که این جمله بر ماده [۴] افزوده شود مدت شروع باین قرض یکماه بعد از گذشتن این قانون خواهد بود و ختم آن مدت یک سال بعد از شروع بعمل خواهد بود.

پیشنهاد آقای میرزا مرتضی قلیخان این بنده پیشنهاد می کنم که در ماده [۴] نوشته شود [هر ساله این مبلغ بطور فرجه داده خواهد شد.]

در قابل توجه بودن هر یک از این دو پیشنهاد رای گرفته با اکثریت قابل توجه نگردید.

مذاکرات شده در ضمن شور در ماده (۵) مذاکرات شده در ضمن شور در ماده (۶) آقایان آقا سید حسین اردبیلی و ارباب کیخسرو و محمد هاشم میرزا هر کدام از قرار ذیل پیشنهاد نمودند.

پیشنهاد آقا سید حسین اردبیلی برشهای این استقرض در ادارات دولتی مؤثر بول قبول خواهد شد پیشنهاد ارباب کیخسرو بنده پیشنهاد می کنم که این ماده بطور ماده العاقبه بطرح افزوده شود - دارندگان وره سهام استقرضی میتوانند در هر موقع که بخواهند وره سهام خود را بدیگری انتقال بدهند.

پیشنهاد محمد هاشم میرزا برشهای سالیانه سهام در عوض مالیات دولتی وزارت مالیه قبول خواهد کرد.

چون پیشنهاد ارباب کیخسرو راجع باین ماده نبوده از موضوع خارج بود فقط در پیشنهاد آقا سید حسین و محمد هاشم میرزا رای گرفته شده با اکثریت قابل توجه شد.

در ماده (۷) و (۸) و (۹) و (۱۰) و (۱۱) جداگانه مذاکرات لازمه و شور اول بعمل آمده در خاتمه پیشنهاد های ذیل قرائت گردید.

(۱) از طرف ارباب کیخسرو (پیشنهادی که در ماده (۴) قرائت شده مسکوت عنه ماند).

(۲) از طرف آقای وکیلالتجار در خرید سهام این استقرض بین اتباع خارجه و داخله تفاوتی نیست و عموماً آزاد هستند.

(۳) از طرف آقای کاشف برای مراقبت در اداره کردن محل قرض و رسانیدن اقساط اصل و فرع در موعد مقرر بصاحبان سهام یک نفر متخصص مالیه اعم از داخله و خارجه مستخدم خواهد شد.

(۴) از طرف آقای دکتر علیخان این بنده پیشنهاد میکنم که ماده (۱۱) اینطور نوشته شود.

برای اداره کردن این استقرض یک نفر متخصص مالیه از خارجه معین خواهد شد. آقای ارباب کیخسرو اظهار نمود که چون اوراق سهام را بی اسم خواهند نوشت لهذا بنده پیشنهاد خود را مسترد میدارم.

پیشنهاد آقای وکیلالتجار ملاحظاتی کیسیون و با حضور آقای وکیلالتجار ملاحظاتی در آن شده رایبورت داده شود (رجوع شد بکیسیون) در قابل توجه بودن دوقره پیشنهاد (۳) و (۴) رای گرفته شده پیشنهاد آقای کاشف رد شد.

پیشنهاد آقای دکتر علیخان به اکثریت قابل توجه شد. (رجوع شد بکیسیون)

نایب رئیس - شور اول در مواد قانون استقرض داخلی تمام شد حال ده دقیقه تنفس میشود (بعد از جلسه تشکیل شد)

نایب رئیس - بریز روز که استقامانه آقای وزیر زاده قرائت شد قرارداد در این جلسه یک نفر منشی انتخاب کنیم حالا آن یک نفر منشی را انتخاب خواهیم کرد.

ارباب کیخسرو - بجای دبیر الملک هم خوب است انتخاب شود.

نایب رئیس - آن بروز دیگر می افتد حال چون عده منشی های مجلس کم است و بجهت نوشتن اسامی کسی نیست اینست که امروز یک نفر منشی انتخاب میشود.

(ورقه توزیع شده رای گرفته شد آقای اسان - الحکماء و آقا سید محمد رضا و آقا میرزا احمد بقره از برای استخراج آراء معین شدند. اوراق آراء را شماره کردند. عده اوراق ۰)

نایب رئیس - ون منشی باید با اکثریت نامه انتخاب شود وعده (۶۵) است تجدید میکنیم.

(ثانیا وره توزیع و رای گرفته شد آقایانی که سابقاً برای استخراج آراء معین شده بودند استخراج آراء نموده آقای حاجی میرزا رضا خان با اکثریت (۹) رای منتخب شدند.)

نایب رئیس - آقای حاجی میرزا رضا خان با اکثریت منتخب شدند.

این شرحی است که وزیر جنگ نوشته و تقاضای کیسیون کرده بجهت پاره ای مذاکرات (قره و وزارت جنگ قرائت شد متضمن اینکه از برای پاره مذاکرات یک کیسیون (۱۲) نفره لازم است که فردا با حضور وزراء پاره مذاکرات بعمل بیاید.)

حاجی آقا - یک تقاضاییکه از طرف یک وزیری بشود بجهت یک مطلبی تا مطلب را ندانند نمی شود انتخاب کنند (گفتند اینطور نیست)

حاجی آقا - بعلاوه کیسیون (۱۸) نفری است بآن رجوع کنند آن کیسیون را انتخاب کردیم از برای اینکه مطالب فوق الصاده را بآنجا رجوع نمایند.

نایب رئیس - وزیر جنگ (۱۲) نفر تقاضا کرده است لکن مجلس حق دارند بگویند از همان (۱۸) نفر (۱۲) نفر برای این کیسیون انتخاب کنیم معزز الملک - بعقیده بنده ما نمیتوانیم بگوئیم همان کیسیون (۱۸) نفری باشند یا آنکه مطلب را بخواهیم که چیست و مطابق قانون اساسی وزراء حق دارند کیسیون بخواهند بدون این که مطلب را تعیین نمایند و مجلس هم حق دارد از آقایان کیسیون هیچجه نفری انتخاب نماید.

حسنعلی خان - بنده با آقای معزز الملک موافقم و در خصوص انتخاب دو نفر وکیل پاره عریض دارم.

حاجی محمد اسماعیل کاشف - کیسیون هیچجهت نفری صحیحاً ناظر مشغول کارهای عدلیه میباشد رئیس - حالا خوب است انتخاب کنیم وره توزیع و رای گرفته شد.

عده آراء ۶۵ وره بوده آقایان ناصر الاسلام و اسدالله خان وکیلالتجار از برای استخراج آراء در خارج معین شدند.

نایب رئیس - رایبورت کیسیون عریض خواننده شود چون صاحب عریضه فریفت آنرا خواسته است [رایبورت کیسیون عریض قرائت شد مشعر بر اینکه از جانب آقا شیخ محمد خیابانی کاشفی به کیسیون عریض رسید مشعر بر اینکه دو ماهه اجازه مرخصی از برای رفتن باذربایجان نموده بودند لیکن چون توضیحاتیکه کیسیون را قانع نماید نداده بودند و کیسیون وجود ایشانرا خیلی مقتم میسرود باینجهت تصویب نموده رجوع بمجلس کرد.

نایب رئیس - بسته بمیل مجلس است. حاجی میرزا آقاده تصور نمیکنم مجلس تصویب کند.

آقا شیخ محمد خیابانی - بنده اینست که بجهت چه میروم لازم نیست دانم اظهار کنم لیکن هیئتند عریض می کنم اگر اجازه مرخصی ندهید بنده مجبورم استعفا بدهم و اگر آقایان کیسیون عریض وجود بنده را لایق بعضی خدمات میدانند خوب است که اجازه مرخصی بدهند که مجبورم استعفا بشوم.

ادیبالتجار - اینکه کیسیون تصویب نکرد مرخصی ایشانرا یکی بجهت اینکه وجود ایشانرا خیلی مقتم دانست دیگر بملاحظه اینکه دلیلی از برای مرخصی خودشان ذکر نکرده بودند که کیسیون را قانع نماید بعلاوه چون چند نفر دیگر اجازه خواسته بودند و کیسیون اجازه نداده بود دید اگر اجازه بایشان بدهد اسباب این میشود که آنها هم اجازه میخوانند باینجهت رجوع بمجلس کرد.

حسنعلیخان - این دلیلی که آقای ادیبالتجار اظهار میکنند که وجود ایشان خیلی مقتم است معلوم میشود وجود دیگران مقتم نیست بعلاوه علت اینکه بعضی اجازه می دهند و بعضی اجازه نمی دهند چیست اینکه آقا شیخ محمد تقاضا میکنند که اگر اجازه ندهند بنده مجبورم استعفا بدهم معلوم است خیلی کار مهمی دارند و این دلایل کیسیون عریض را بنده بهیچوجه صحیح نمی دانم و بنده تقاضا میکنم متنبه بعضی از آقایان که اجازه مرخصی می خواهند کیسیون آنها را در کیسیون بخواهند و از آنها علت را بخواهند و بهتر از این تحقیق کنند آنها که کار دارند و خیلی مهم است نمیشود منع کرد.

نویری - بنده هم از آن اشخاصی هستم که با رایبورت کیسیون همراه نیستم ولی کیسیون وقتیکه عذری را قبول نکرد دیگر لازم نیست دلیل آنرا هم بنویسد که بچه دلیل بوده است همان قبول نکردن کیسیون آن عذر را خودش دلیل است.

ادیبالتجار - اینست که تقاضای سائرین را که گفتند در این دو سه روزه رد کرد حالا آقای آقا شیخ محمد میفرمایند که عذر موجه و کار مهمی دارند که ممکن نیست مسافرت نکنند بسته برای مجلس است اگر مجلس تصویب میکند که اجازه داده شود ولی بنده عرض میکنم این ترتیبی که ما پیش گرفتیم که هر روز هر یک از نمایندگان تقاضای مرخصی کردند تصویب بکنیم بکنده خبردار می شویم که اغلب و کلا رفته اند آوقت علی میماند و حوضش.

عز الملک - میخواستم عرض کنم که بنده در کیسیون عریض بودم تقاضای سائرین را که گفتند در این دو سه روزه رد شد ندیدم بعلاوه دلیلی را که کیسیون برای تصویب نکردن اینست خصی اقامه کرد دلیل صحیح نبود و بنده با رای کیسیون ضد و عرض میکنم در صورتیکه ایشان عذر موجهی دارند باید اجازه داده شود.

محمد هاشم میرزا - بنده عرض میکنم اگر اینکار را که کارنده اهمیتش بیش از این است که در مجلس باشد که آنرا بمجلس پیشنهاد کنند و اگر مثلا تصوراتی است که هر کدام بنظرمان میرسد که رفتنمان بولایات بهتر است که نمیشود در هر حال خوبست دلایل منطقی خود را که در اینباب دارند بفرمایند که ما بتوانیم قانع شویم حاضر نشدن ایشان در مجلس تصویب نمائیم.

دکتر علیخان - خواستم عرض کنم یک نفر نماینده اگر نتواند برسد بکارهای شخصی برسد اختیار دارد که استعفا بدهد مجلس یکی از دو کار را قبول نماید و بنده گمان میکنم پس از این مذاکرات اول برایبورت رای گرفته شود که معلوم شود مجلس با رای کیسیون موافقت دارد یا خیر.

حاجی فاتح الملک - بنده باین عقیده هستم که آقایان محترم که قبول این خدمت را کرده اند چنین نیست که بدون عذر از کار بخواهند مسامحه نمایند و البته تا کار مهمی نداشته باشند تقاضای بنمایند زیرا که همین اشکالات از برای بنده پیدا شده است.

ادیبالتجار - اینکه آقای حسنعلی خان فرمودند که بعضی دین بعضی لازم است ایضا اگر بگوئیم که بعضی از نمایندگان تقاضای مرخصی کردند و بعضی نکرده اند اینست که تقاضای مرخصی را بکنند و بعضی نکرده اند اینست که تقاضای مرخصی را نکنند و بعضی نکرده اند اینست که تقاضای مرخصی را نکنند و بعضی نکرده اند اینست که تقاضای مرخصی را نکنند.

ادیبالتجار - اینکه آقای حسنعلی خان فرمودند که بعضی دین بعضی لازم است ایضا اگر بگوئیم که بعضی از نمایندگان تقاضای مرخصی کردند و بعضی نکرده اند اینست که تقاضای مرخصی را بکنند و بعضی نکرده اند اینست که تقاضای مرخصی را نکنند و بعضی نکرده اند اینست که تقاضای مرخصی را نکنند.

البته ممکن است از برای نمایندگان اتفاقاتی بیفتد که مجبور باشند از مسافرت و نباشند مانع شده

آقا شیخ محمد - اگر چه بنده شایسته نماینده ام که در مجلس شورای ایلی اظهار خدمات خود را کرده باشم ولی همبند عرض میکنم که بالاتر از جان چیزی نیست و بنده با جان خود برای پیشرفت این اساس حاضر شدم و حالا هم عرض کردم که مجبور نیستم علت مسافرت خود را عرض کنم ولی عرض می کنم اگر اجازه داده نشود مجبورم استعفا بدهم

نایب رئیس - مذاکره در بنیاب کافی است اول رأی می گیریم بر ابورت کمیسیون کسانی که رایورت کمیسیون را تصویب میکنند قیام نمایند (اغلب قیام نکردند)

نایب رئیس - رایورت کمیسیون رد شده معلوم میشود که استدعای ایشان قول شد اجازه مرخصی دو ماهه داده شود دستور جلسه آتی شور اول در بقیه قانون محاسبات عمومی رایورت کمیسیون بودجه راجع باصلاح کشتیهای خلیج فارس - رایورت کمیسیون فوائد عامه راجع بطلا شوئی کوه زر

حسنعلی خان - بنده مختصراً می خواهم عرض کنم مقصود از داشتن مجلس این است که یکمده بنشینند و در امور مملکتی شور کنند و همه آنها را حتی الامکان مجلس باید سعی کند که بالغ کند بآن عده قانونی و گذشته از اینکه هیچ اقدامی در این خصوص نمی کنیم و از وزراء نمی خواهیم که زودتر نمایندگان ولایات را بخواهند هر ساعتی که یکی از آنها خارج شد یا در ادارات وزارت خانه ها مستخدم شد و نتوانست دیگر اینجا بنشیند و رأی بدهند تا (۲۴) ساعت باید بجای او انتخاب نماییم و بنده تصور می کنم که اگر این ماده قانونی نوشته نمی شد و این حق انتخاب بجای نمایندگان مستعفی بمجلس یا متوفی داده نمیشد و رجوع بولایات می کردیم خیلی زود تر از اینکه مجلس انتخاب نمایند منتخبین آنها می رسید و دلیل ندارد که دبیر الملک زیاده از بیست روز است که استعفا داده و همین طور صندوقی او خالی مانده است

رئیس - می خواهید روز سه شنبه انتخاب می کنیم .

دکتر علیخان - طرحی بنده پیشنهاد کرده ام در خصوص نظامنامه داخلی و توزیع هم شده خوبست در قابل توجه بودن آن رأی گرفته شود .

حاجی آقا شیرازی - رایورت کمیسیون فوائد عامه در خصوص جزیره هرمز بهیئت رئیس فرستاده شده تمام مردم هم منتظرند که این منبع ثروت عاید بملت شود بعد از آنکه سنواتی بوده که دیگران برده بودند آقای حاجی وکیل الرعایا هم خیلی سعی کرده اند در این خصوص خوبست آن را زودتر بمجلس بیاورند .

نایب رئیس - فرستاده شد طبع و توزیع شود

کاشف - در باب کسر عده کمیسیون ۱۸ نفری خوبست انتخاب شود آقای آقا شیخ محمد خیابانی تشریف میبرند .

حسنعلی خان - قریب چهار ماه است عریضه از ملت ارامنه بمجلس رسیده است و تقاضای دوتفر نماینده کرده اند بمجلس رجوع کرد بکمیسیون و کمیسیون رایورتی بمجلس داده و در مجلس قرائت شد و قرار شد که کمیسیون باوزراء در این خصوص مذاکرات نمایند و هنوز جوابی بآنها ندادند معلوم نیست چه شد آن اجلاس بعمل آمد یا خیر بنده نمی گویم يك وکیل یا دو وکیل بآنها داده شود عرض میکنم باین ملت که تا بحال این اندازه خدمت بمشروطیت کرده اند يك جوابی لا اقل داده شود که يك وکیل دارند یا دو وکیل که آنها هم تکلیفشانرا بدانند .

وکیل الرعایا - در ضمن بیانات آقای متین السلطنه که دوروز قبل شده است و بنده نبودم و يك چیزی در روزنامه دیدم راجع به بنده بوده است و اینست که گفته بودند فلانی مطالبی را در کمیسیون گذشته یا نگذشته بود فاش نموده است بنده اولاً می خواستم که آقای متین السلطنه بعد از من بیایند بگویند من چنین چیزی نگفته ام و اگر گفته اند پس بگویم تارفع اشتباه بشود و لازم است خوب توضیح بدهم تا مردم ایران بدانند که کدام مطلب بوده که بنده فاش کردم آن مطلب همه بدانند که مسئله جزیره هرمز بود که تا سنه ۱۳۲۳ آزاد بود و از آن تاریخ به بعد بدست دیگران افتاد و در اوایل ربیع الاول هذاه سنه دولت ایران خودش تصرف کرده و تا پانزدهم ربیع الاول دولت آنچه بدست خودش اخذ کرده بود پنجهزار تومان فروخت بعد در اوایل ربیع الثانی بعضی اشتها رات پیدا شد بنده لازم دانستم که اطلاعات خودم را در این خصوص بر رئیس اجرا آقای نایب السلطنه عرض کنم این بود که اطلاعات خودم را عریضه کردم که یکی از چیزهایی که خوب واقع نشده جزیره هرمز است که خوبست در آن توجهی شود که از این بعد دولت خودش این منافع را بگذرد عاید دارد و جزیره هرمز را من غیر حق تا بحال آقای حاجی معین التجار در تصرف داشتند و از برای پس گرفتن حقوق ملت که در این پنج ساله از بین رفته است دقت دیگری را منتظریم حالا اگر مقصود آقای متین السلطنه از مطالب گذشته و نگذشته جزیره هرمز است بنده جزء آن کمیسیون می که رسیدگی باین امر نمود نبودم يك روز بنده را بدو وزیر که یکی مالیه و دیگری وزیر فوائد عامه بودند در کمیسیون دعوت کردند و اطلاعاتی که داشتیم در این خصوص همه را ریختیم بمعلوم شد که چهار سال و هشت ماه است آقای حاجی معین التجار بیخود بیجهت جزیره هرمز را تصرف کرده اند مطلب این بوده است و این يك مطلبی که نباید فاش نمایم نبوده است و بنده عرض میکنم اگر در اول ربیع الاول دولت جزیره هرمز را تصرف نکرده بود آنکسی که تصرف داشت حاضر بود که من بعد هم بفرح در تصرف داشته باشد و چنانچه سابقاً هم مقدار زیادی برداشته بود و اقرار هم دارد حالا هم تلاش میکنند که بردارد و پاره اقدامات کردند و انتشارات دادند بنده برای رفع اشتباهات آن عریضه خودم را که بآقای نایب السلطنه عرض کرده

بودم با ۹۰ تومان پول بروزنامه ایران نو دادم که اینرا در روزنامه ددمرتبه طابع کند تا ملت ایران بدانند که دولت ایران در حق کسی ظلم نکرده است در تاریخ ۲۴ ربیع الثانی بود که بنده این عریضه را بایران نو دادم و در جای دیگر که میفرمایند اعلان باسم دولت را اضا کرده و کاریکه راجع بقوه مجریه بود و لائیکس مداخله کرده آن راجع بمسئله روده است این مسئله درست باید معین بشود اولاً شاید بعضی بدانند که بنده خودم هم چندان مایل نیستم که بروم بوزارت مالیه و شاید ده روز دیگر معلوم شود که بنده را بهیچ اصرار نتوانند بفرستند در این کار آنچه در این مدت زحمت کشیدم و نتیجه دیدم بنده را کافی است غرض آنچه را که بنده اعلان کرده ام راجع باعلان روده بوده که او را بحراج گذارده ام و آنرا هم بنده نمی خواستم مداخله کنم بجهت اینکه از شغل من خارج است لکن کرا را شفاهماً آقای وزیر مالیه به بنده اصرار کردند خیلی خیلی اصرار کردند که شما يك اقدام و يك چاره از برای اینکار بکنید با اینکه بنده هم حاضر نبودم و مایل نبودم لکن چکنم بعضی وقتها بنده هم احبب می شوم این بود که با اصرار وزیر مالیه و دیگران قبول کرده و يك اعلان حراج روده کردم و در روزنامه درج کرده باین مضمون که روده از ۲۴ ربیع الثانی الی ۲۶ جمادی الاول بمزایده گذارده می شود اشخاصی که در سایر ولایات هستند و می خواهند در این عمل شرکت کنند یا اقدام کنند کافه یا تلکراف آنرا بعنوان بنده مخا بره نمایند حالا اگر آنرا يك خلاقی می دانید مسئله ایست و راه علاجی بودن آنرا بفرمایید و اگر خدمتی کرده ام تشکر نمی کنند چرا خدمت و زحمت بنده را ضایع می کنند بنده قریب سه کرور بمالیه این مملکت افزوده ام و همین خدمت برای من کافی است و من هیچ منتظر نبودم از طرف آقایان این کلمات را و بس است برای من همان دشمنهایی که آنها را می بردند و می خوردند و من از حلق آنها بیرون آوردم افلا از شما و مجلس ما یوس نباشم .

متین السلطنه - بلی آقای وکیل الرعایا اولاً مقداری حنجره خودشانرا زحمت دادند و يك مقدار شرح جزیره هرمز و مسئله روده را بیان کردند که هر دوی آنها از مطلب بنده خارج بود بجهت اینکه بنده پیشنهادی در اینجا کردم که نماینده هم در ادارات دولتی مستخدم نباشد هم در مجلس شغل وکالت که منافای این عمل است داشته باشد و چون لازم بود که بعضی دلایل اقامه کنم بجهت مثال اسم آقای وکیل الرعایا را بردم و تقصیر بنده هم نبود این يك بهانه بود که خودشان بدست دادند و این که می فرمایند ترتیب مطلب کمیسیون فلان قسم است و قاش کردن آنرا اهمیت نمی دهند این يك ایرادی است که تصور می کنم اگر نظامنامه انتخابات را ملاحظه می فرمودند این فرمایش را نمی فرمودند و این که در خصوص عریضه فرمودند بنده عرض می کنم يك مطلبی که در يك کمیسیون مطرح است چنانچه میفرمایند نوشته اند بنیابت سلطنت که فلانکس را بخواهید و فلان وزیر را بخواهید و تحقیق کار او

را بنمائید شاید وظیفه يك وکیل نباشد اما آنچه که راجع بفاش کردن مطلب کمیسیون است بنده مرض می کنم يك مطلبی که دريك کمیسیون مطرح شده و هنوز راپورت آن بمجلس نیامده وما اطلاع نداریم در روزنامهجات درج کردن آن اینهم شاید خلاف قانون باشد حالا لفظ فاش کردن را ایشان معنی دیگر کرده اند فحش اول کرده بنده نمیدانم و آنچه راجع است باعلان می فرمایند که بمن اصرار کردند شاید يك چیز بدتری اصرار می کردند شما باید قبول کنید این اعلان را که گمان ندارم بهیچ وجه بتوانند دفاع کنند بجهت اینکه اصرار وزیر مجوز وکیل در مداخله بامور خارج از وظیفه او نخواهد شد و اینکه می فرمایند سه کورر بمالیه این مملکت افزوده ام اولاً این عدد محل تردید است ثانیاً اینکه ماتشکر کرده ایم وتشکر میکنیم لکن در صورتی که از راه قانونی داخل شوند و مخصوصاً مسئله عایدات وجه اعانه را خوبست صورت بخواهیم که بمجلس صورت بدهند و وقتی آن طرحی که بنده پیشنهاد کردم از مجلس گذشت امیدواریم باز هم اینگونه خدمات را بفرمایند لکن بتصویب مجلس آنهم بيك کمیسیون نه بيك نفر .

ارباب کیخسرو - بنده بموجب اصل بیستم قانون اساسی یادآوری می کنم که آقایان وزراء باید بودجه خودشان را ۱۵ روز قبل از سال بمجلس بیاورند و از مقام ریاست سئوال می کنم که فرستاده اند یا مثل سال سابق يك صورت حساب خواهند فرستاد **نایب رئیس -** هنوز نفرستاده اند [مجلس يك ساعت و پنج دقیقه از شب گذشته ختم شد]

جلسه ۹۹

صورت مشروح روز سه شنبه ۲۱ شهر

جمادی الاولی ۱۳۲۸

مجلس دو ساعت قبل از غروب آفتاب در تحت ریاست آقای مستشارالدوله تشکیل شد .

صورت مجلس روز شنبه ۱۸ را آقای معاضدالملک قرائت نمودند .

رئیس - در صورت مجلس ملاحظه هست (اظهاری نشده رئیس صورت مجلس را امضاء نمود)

معاضدالملک - نتیجه استخراج آراء برای انتخاب کمیسیونی که وزارت جنگ تقاضا کرده بود قرائت می شود .

اسدالله میرزا با ۳۶ رای ممتازالدوله با ۳۶

رای ذکاء الملک با ۲۶ رای سلیمان میرزا با ۲۶

رای حاجی فاتح الملک ۲۵ رای دکتر علی

خان ۲۳ رای ناصرالاسلام ۲۳ رای میرزا اسدالله

خان ۲۳ رای تقی زاده ۲۳ رای نواب ۲۳ رای حاجی

سید نصرالله ۲۲ رای آقا شیخ ابراهیم زنجانی ۲۱

رای [معاون وزارت خارجه تشریف آوردند]

رئیس - آقای حاجی آقا سئوالی داشتید

از معاون وزارت خارجه خوبست قبل از شروع به مذاکرات بفرمائید .

حاجی آقا - بنده از وزارت علوم سئوالی داشتم .

رئیس - سابقاً دوازده فقره سئوال داشتید از

وزارتخانه های یکی از آنها راجع بود بوزارت خارجه درخصوص اقامت قشون روس در خاک ایران .

حاجی آقا - تقریباً از روزیکه قشون دولت

روس وارد خاک ما شد از اول بعنوان حفظ امنیت و

حفظ تبعه خودشان بود و تمام وعده میدادند که بعد

از حفظ امنیت و استوار مشروطیت قشون آنها بر

میگردد مدتی است از این معنی گذشته از اول یعنی

بعد از هیئت مدیره امیدوار بودم که از اولین روزی

که پارلمان منعقد واستوار می یابد همان قسم که

دولت روس صلح عمومی را بر پا کرد ودعوت کرده

تمام دولت را بصلح هما قسم هم دوستانه قشون خودش

را از مملکت ما بیرون ببرد يك مرتبه هم از وزارت

خارجه در این خصوص سئوال شد وزارت خارجه وعده

داده بودند که اقدامات در این باب بکنند که بزودی

قشون روس از مملکت ما خارج شود میخواستم بدانم

در این مدت اقدامات وزارت خارجه در تغلیه قشون

روس وحفظ راحت عمومی چه بوده و میتوانستند از

اقدامات خودشان راحت کنند یاخیر .

معاون وزارت خارجه - غالب اقدامات را که

از آن استفسار فرمودند کمیسیون محترم خارجه

بخوبی مستحضراست و بعضی ها را هم شاید مستحضر

نباشند ولی وزارت خارجه میتواند اطمینان بدهد که

ابداً در این باب کوتاهی و غفلت نشده و دور نیست که

بزودی از اقدامات وزارت خارجه نتیجه گرفته شده

بمرض آقایان برسد .

رئیس - آقای حاج فاتح الملک سئوالی داشتید

در خصوص رفتن يك عده قزاق روس به همدان

بفرمائید .

حاج فاتح الملک - بلی چنانچه مذاکره داشتند

آنجا منتظر بودیم که با اقداماتیکه از طرف وزارت خارجه

میشود امیدوار شویم که خاطر ما بر رفتن قشون روس مطمئن

می شود بدیختانه می شنویم که این روزها یکمده از

قشون روس که در قزوین بوده بسمت همدان حرکت

کرده حتی اینکه جدیداً هم شنیدیم که از همدان هر

تجاوز کرده بسمت ملایر و تویسرکان رفته اند و یکمده

دیگر هم بجای آق قشونی که از همدان خارج شده اند

بآنجا رفته اند از وزارت خارجه سئوال میکنم که علت

این رفتن و نقل مکان آنها را و اینکه عده آنها چقدر است

جدا بخواهند که بچه مناسبت و بچه علت از آنجا حرکت کرده و باین نقاط رفته اند و اگر اقداماتی هم نموده اند نتیجه آنرا اظهار بدارند که به پیشیم میتوانستند ما را مطمئن بکنند یاخیر .

معاون وزارت خارجه - بعد از وصول خبر

رفتن پنجاه یا شصت نفر قزاق به همدان وزارت خارجه

یک نفر فرستاد بسفارت روس و علت خواست سفارت

بکلی اظهار بی اطلاعی کرده و احتمال داد که شاید يك

چند نفری رفته باشند بجهت گردش نوشته شد بسفارت

روس که این اظهار بی اطلاعی شما با رفتن یکمده به همدان

منافات کلی دارد شما باید فوراً امر بدهید بآنها که

از اینجا خارج شوند و علت رفتن آنها را هم معین

کنید همینطور هم تلگرافی شد بسفارت ایران در

پترزبورگ که بوزارت خارجه آنجا در این باب مذاکره کند و از وزارت خارجه هم استفسار کردیم که اینها در آنجا اقامت دارند یاخیر هنوز جوابی نرسیده

است امروز هم بمدير كل وزارت داخله اخطار شد که جواب فوری بخواهند ولی در اب عده آنها که فرمودند چقدر است اطلاعی ندارم تحقیق کرده بمرض میرسانم .

رئیس - آقای آقا میرزا اسمعیل نوبوری

سئوال داشتید از وزارت امور خارجه در خصوص شرارت

داراب میرزا که در زنجان شده است بفرمائید

آقا میرزا اسمعیل نوبوری - سئالی از

وزارت خارجه دارم بعد از آنی که صفحه آذربایجان

باقوت قهرمانان اردوی دولت ایران منظم و دارای

امنیت کامله گردید و هیچ دیگر برای اشرار آنجا

طاقة تجری باقی نماند و از هر جا مأیوس شدند در

این اواخر شنیده میشود داراب میرزا نوه بهمن میرزا

کدر قشون دولت روس سمت یابوری یا سلطانی دارد

بدستیاری چند نفر حرکت بزنجان کردند برای افساد

اگرچه از طرف اردوی دولت ایران ایشان را مانع

کردند و مقهور نمودند ولی میخواهم بدانم وزارت

خارجه در این باب اقدامی کرده اند یاخیر

معاون وزارت خارجه - در سه روز قبل که

این خبر بوزارت خارجه رسید وزارت خارجه یک نفر

فرستاد بسفارت روس که در این خصوص مذاکره نماید

سفارت روس جواب داد که داراب میرزا از خدمت

نظامی روس استعفاء داده است و اینکه اجازه خواسته

است بروسیه برود و گمان نمی کنم که یکمده چیزی

شده باشد دیروز وزارت داخله شرح اقدامات خودشان

را بوزارت خارجه فرستاده بودند که اینها مشغول

بجنگ وجدال شده اند فوراً شرحی مبسوط بسفارت

روس نوشته شد که اینطوریکه شما نوشته اید خالی از

دو صورت نیست داراب میرزا اگر از خدمت نظامی

روس استعفاء داده است در آنجا چه میکند و اگر اجازه

مسافرت خواسته است راهش آنجا نبوده است و اگر

هم متمرکماً رفته است آنرا هم بما بگوئید سفارت روس

خودش خیلی استعجاب میکرد از این فقره و میگفت

اگر چنین چیزی باشد داراب میرزا دچار تنبیهات

شدیده خواهد شد شرحی که در این باب بسفارت روس

نوشتیم هنوز جواب آن نرسیده بعضی اقدامات دیگر

هم شده است که انشاء الله با مساعدت اولیای دولت روس

نتیجه خوبی خواهد گرفت و داراب میرزا هم تنبیه

کامل خواهد شد

آقا میرزا اسمعیل نوبوری - بنده یقین دارم

که داراب میرزا نوه بهمن میرزا و از طایفه قاجار است

و قانوناً نمیتواند تبعه باشد همینقدر بوده است که داخل

خدمت نظامی شده است حالا اگر دستگیر شود

وزارت خارجه بما اطمینان می دهد که مجازات او در

دست دولت قاهره ایران بشود یاخیر

معاون وزارت خارجه - در این سئالی که

فرمودید جوابش را بدهم میتوانم عرض کنم

معاون وزارت داخله - در باب عده که می

گفتند به همدان آمده است مختصراً عرض میکنم تحقیقات

شده عده آنها ۶۰ نبوده است فقط ۲۰ نفر بوده است

ده نفر آنها مراجعت کرده و از راه گروس میروند و

ده نفر آنها معلوم نیست مفتش رفته است تحقیق میکنند خبر میدهد .

معاون وزارت خارجه - این سفرات آنها

را بگروس وزارت خارجه اطلاع نداشت در این